

Зубко Т.Л.

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри світової економіки
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8950-1797>

Zubko Tetiana

PhD (Economics), Docent,
Doctoral Student of Department of World Economy
State University of Trade and Economics

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

METHODS OF ASSESSING THE ECONOMIC SECURITY

OF THE COUNTRY

Сучасні напрямки розвитку теорії та практичного інструментарію формування інтересів країни і оцінювання стану їх захисту демонструє, що одним із головних елементів безпекового середовища будь-якої країни є стан розвитку її економічної складової, особливо сфери торгівлі. В основу вивчення рівня економічної безпеки країни покладено застосування індикаторів які побудовані за показниками стану розвитку економіки країни і її міжнародної торгівлі. У статті досліджено динаміку основних соціально-економічних показників розвитку економік Німеччини, Італії, Польщі та України. При дослідженні виявлено недоліки в забезпеченні економічної безпеки країни порівняно з тими країнами ЄС, які є найбільшими торговими партнерами України. Визначено необхідність акцентувати увагу на вивченні міжнародного досвіду забезпечення економічної безпеки країн ЄС, які випереджають за розвитком інші та розробці відповідної системи рекомендацій для удосконалення стратегій розвитку України.

Ключові слова: країна, Європейський Союз, рівень, економічна безпека, індикаторний підхід, імпорт, експорт, ВВП.

In today's conditions, domestic economic security is of paramount importance since it determines the directions for making key socio-economic decisions to strengthen the protection of the economy. In particular, the state economic security strongly affects the activities of domestic enterprises, which are constantly under the influence of many threats which result in significant losses and damages. Ukraine has chosen the path of European integration, and economic and social reforms have been implemented since 2016. As of today, not all reforms were carried out in full due to complications caused by the war against the Russian Federation. This makes the study of aspects of developing the domestic economic security, incl. in foreign trade relations, transformation problems, and opportunities for integration into the world economy, relevant. The works of foreign and domestic scientists have covered various aspects of the management of the state's economic security. Without denying their significant contributions, there is no methodology for rapid assessment of the level of domestic economic security. Therefore, the article purpose is to develop a methodology for rapid assessment of the level of domestic economic security, which is based on the study of international trade and the principal statistical indicators of the economy. The article demonstrates the improvement of the methodological toolkit for assessing the economic security of the country; in particular, it proposes a methodology for rapid assessment. The assessment of the level of the country's economic security rests on assessing indicators that rely on the figures of the development status of the country's economy and its international trade. According to the study, there were shortcomings in ensuring the economic security of the country compared to the EU countries, which are the largest trading partners of Ukraine (Italy, Germany, and Poland). Following the express analysis of four European countries, we see that Ukraine "lags behind" but gradually developed during the period under study, as evidenced by the dynamics of changes in indicators. There is a need to focus on best practices in ensuring economic security, especially in the EU countries that are ahead of others in terms of development, and elaborate a system of recommendations for improving Ukraine's development strategies.

Keywords: country, European Union, level, economic security, indicator approach, import, export, GDP.

Постановка проблеми. Діяльність та розвиток підприємств сучасної України, враховуючи економічно-політичні ситуації, відбувається в умовах невизначеності та викликаних нею ризиків. В умовах сьогодення економічна безпека країни набуває першочергового значення, оскільки саме вона визначає

напрямки для прийняття основних соціально-економічних рішень з метою підсилення захисту економіки. Зокрема, економічна безпека держави має значний вплив на діяльність вітчизняних підприємств, які постійно знаходяться під впливом великої кількості загроз, дія яких призводить до значних втрат й збит-

ків. Україна обрала шлях євроінтеграції і починаючи з 2016 року провадяться реформи економічного та соціального характеру. На цей час ще не всі реформи проведені повністю, що суттєво ускладнилося віною з РФ. Це зумовлює актуальність дослідження аспектів формування економічної безпеки країни, зокрема в сфері зовнішньо-торговельних зв'язків, проблем трансформації та можливостей інтеграції до світової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти управління економічною безпекою держави висвітлено в працях закордонних та вітчизняних науковців. Китайський науковець Ван Чжені [1] досліджував, як розвивалися протягом двох десятиліть трансформації економічного зростання та національної безпеки Китаю. В цій роботі заслуговують на увагу дослідження загроз, які зумовлені економічним зростанням та процесом глобалізації.

Науковець [2] досліджував офшоринг як фактор впливу на національну економічну безпеку. Заслугує на увагу аналіз співвідношення вилученого капіталу і зовнішнього боргу різних країн та визначення місця України за цим показником.

Автор статті [3] досліджував економічну безпеку країни як складову національної безпеки, зосереджуючи увагу на аналізі економічної безпеки регіонів, яка, в свою чергу, залежить від впровадження державних програм регіонального розвитку та розміщення державних замовлень на поставку продукції. На жаль, в цій роботі відсутні числові розрахунки рівня економічної безпеки регіону або держави, що полишає коло задач для наступних досліджень.

Колектив харківських вчених на чолі з Кизимом М.О. [4] суттєво вдосконалили та поглибили методичний інструментарій оцінювання економічної безпеки країни. В основу авторської методики було покладено ієрархічну систему показників оцінювання, яка надалі формує Інтегральний показник. Заслугує на увагу кластеризація розподілу країн ЄС та України за Інтегральним показником економічної безпеки країни. За цим дослідженням визначено, що саме економічна сфера є головною проблемною складовою формування національної безпеки.

Істотний внесок в дослідження сфери економічної безпеки внесли вітчизняні вчені: Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Зайченко В.В., Гбур З.В., Давиденко С.В., Єгорова О.О., Приходько В. П., Кизим М.О., Іванов Ю.Б., Губарева І.О., Лазебна І.В. та ін. [4–12]. Не заперечуючи вагомості напрацювань згаданих вчених, значним відсутність методики швидкого оцінювання рівня економічної безпеки країни.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Це дослідження стосується удосконалення оцінювання методології оцінювання рівня економічної безпеки країни враховуючи аналіз її розвитку та місця в світовій торгівлі.

Формулювання цілей. Мета статті – сформулювати методику експрес-оцінки рівня економічної безпеки країни, яка базується на дослідженні міжнародної торгівлі та важливих статистичних показників економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для визначення рівня економічної безпеки країни існує декілька методик. Вони різняться, хоча і мають, зрозуміло, багато спільного. Раніше, до 2013 року здебільшого користувалися методикою, що була запропонована Міністерством економіки України у 2007 році з використанням індикаторного підходу [7].

Пізніше науковцями Національного інституту стратегічних досліджень [8] було вдосконалено цю методику, визначивши означення та показники видів безпеки: макроекономічної, інвестиційної, фінансової, зовнішньоторговельної, соціальної, продовольчої, демографічної, енергетичної. Харазішвілі Ю.М., Сухоруков А.І. та Крушельницька Т.П. запропонували використовувати мультиплікативну форму інтегрального індексу, де вагові коефіцієнти розраховуються методом головних компонент. Сформовані методичні рекомендації [9] в яких оцінка рівня економічної безпеки проводиться на основі розрахунку системи інтегральних індикаторів. Інтерпретація кожного з них проводиться відповідно до оптимального, задовільного, незадовільного, небезпечного та критичного рівнів показників/індикаторів економічної безпеки [10].

Цікавою для розгляду є методика запропонована Давиденком С., яка теж базується на індикаторному підході і продовжує вдосконалення методики колег, в основі якої лежить співставлення та порівняння застосування самостійних або інтегральних показників. «До основних узагальнюючих самостійних індикаторів оцінки стану та рівня економічної безпеки держави відносяться: індикатор співставності економічного розвитку; індикатор порівняльної платоспроможності населення; індикатор покриття соціальних видатків заробітної платою; рівень тінізації економіки; експортна залежність економіки; залежність економіки від імпорту; відношення сальдо ЗТО до ВВП; вагомість країни у світовому експорті; концентрація товарного експорту; концентрація товарного імпорту; географічна концентрація товарного експорту; географічна концентрація товарного імпорту; тривалість експортних операцій; привабливість інвестування; захищеність інтересів інвесторів» [10, с. 52–57].

В сучасних умовах посилення конкуренції та суттєвої мінливості зовнішнього оточення підприємств призводять до збільшення ризиків та вимагають постійної діагностики економічної безпеки підприємств, підприємництва, країни.

Для визначення рівня економічної безпеки підприємництва використовується індикаторний підхід, де визначаються порогові значення з якими порівнюються розраховані індикатори [9; 11; 13]. Затверджені Методичні рекомендації розрахунку рівня економічної безпеки держави [9; 10] містять широкий перелік індикаторів, деякі з них відображають стан підприємництва в країні.

Аналіз робіт [4–12] демонструє розбіжності думок стосовно набору показників для оцінки рівня економічної безпеки країни. Методики запропоновані у [4; 10; 11; 12] ґрунтовні і детальні, але потребують тривалих обчислень та обробки занадто широкого списку даних. Методики [9; 10; 11] прийнятні біль-

Держава та регіони

ше до України, статистичні служби інших країн не надають повної інформації для використання цих методик.

В основу експрес-оцінювання рівня економічної безпеки країни пропонується покласти відібрані та адаптовані показники-індикатори з методики [10]. Межі індикаторів запозичено з [10]. Після розрахунку часткових показників можна зробити висновок стосовно того, який рівень економічної безпеки з чотирьох можливих (критичний, незадовільний, задовільний, високий) має досліджувана країна.

З переліку запропонованих індикаторів відібрано ті, які можна розрахувати, маючи інформацію служб статистик інших держав та світової торгівлі: індикатор зіставності економічного розвитку, індикатор порівняльної платоспроможності населення, експортна залежність економіки, імпортна залежність економіки, відношення сальдо ЗТО до ВВП, вагомість країни у світовому експорті, концентрація товарного експорту, концентрація товарного імпорту. Ця методика базується на порівнянні даних економічних показників обраної країни з іншою в групі обраних країн.

Для апробації відібрано країни ЄС, які є найбільшimi торговими партнерами України. Для повноти аналізу проведено ретроспективне оцінювання стану економічної безпеки обраних країн за п'ять років (2017–2021 рр.) за обраними індикаторами. Результати розрахунків наведено в таблицях 1–4.

За досліджуваній період Німеччина демонструвала випередження свого розвитку порівняно з країнами-партнерами (індикатор зіставності еко-

номічного розвитку в ці роки більший за одиницю). Динаміка росту індикатору порівняльної платоспроможності показує високу результативність економіки цієї країни. Зміни індикатора експортної залежності свідчить про зростання залежності від зовнішньої кон'юнктури та є загрозами фінансово-економічного характеру (індикатор експортної залежності в зоні «незадовільно» 30–50%). Динаміка зміни індикатору імпоротної залежності демонструє зростання імпортозалежності, значення цього індикатору незадовільні 41,1–46,96%, що характеризує наявність фінансово-економічних загроз (зміна цін та кон'юнктури товарного ринку). Індикатори розбалансування потрапляють у зону оптимальних значень, це свідчить про стабільний розвиток країни. Індикатор міжнародної експортної вагомості країни показує незначне погіршення (з 8,16% до 7,32%) вагомості Німеччини у формуванні та розвитку світового товарного ринку. Разом з тим, ця країна має стабільне становище і займає 7,32% світового експорту, що досить суттєво. Індикатор концентрації товарного експорту характеризує товарну спеціалізацію експорту тобто Німеччина має занадто високу спеціалізацію експортних потоків, яка обумовлює ризики цінового характеру на відповідні товарні позиції. На загал економічна безпека Німеччини має високий рівень.

Для оцінки рівня економічної безпеки Італії складено табл. 2.

За п'ять років зміни індикатора зіставності економічного розвитку Італії показали тенденцію збільшення, отже, Італія розвивається стабільно. Індикатор

Таблиця 1

Оцінка рівня економічної безпеки Німеччини у 2017–2021 рр.

Індикатори	2017	2018	2019	2020	2021
зіставності економічного розвитку (частка)	1,43	1,54	1,50	1,38	1,38
порівняльної платоспроможності населення (частка)	0,89	0,89	0,91	0,90	0,90
експортної залежності економіки, %	43,25	39,08	43,08	41,44	48,73
імпоротної залежності економіки, %	41,10	41,85	42,32	39,04	46,96
розбалансування зовнішньої торгівлі (відношення сальдо ЗТО до ВВП), %	0,44	0,38	0,32	0,35	0,44
міжнародної експортної вагомості країни, %	8,16	7,98	7,84	7,84	7,32
концентрації товарного експорту, %	75,63	75,47	75,31	74,33	75,63
концентрації товарного імпорту, %	70,99	71,51	71,71	70,05	70,99

Джерело: розраховано автором за [14; 15; 16]

Таблиця 2

Оцінка рівня економічної безпеки Італії у 2017–2021 рр.

Індикатори	2017	2018	2019	2020	2021
зіставності економічного розвитку (частка)	0,93	0,95	0,97	0,94	1,38
порівняльної платоспроможності населення (частка)	0,89	0,89	0,88	0,89	0,88
експортної залежності економіки, %	31,78	30,76	32,70	32,87	37,32
імпоротної залежності економіки, %	32,82	35,56	33,28	31,44	37,38
розбалансування зовнішньої торгівлі (відношення сальдо ЗТО до ВВП), %	2,57	1,96	3,08	3,63	2,55
міжнародної експортної вагомості країни, %	2,86	2,81	2,83	2,83	2,74
концентрації товарного експорту, %	4,28	4,17	4,09	4,07	2,82
концентрації товарного імпорту, %	3,62	3,63	3,54	3,37	2,49

Джерело: розраховано автором за [14; 15; 17]

порівняльної платоспроможності населення досить високий протягом аналізованого періоду (0,88–0,89). Динаміка індикатора експортної залежності (31,78% у 2017 р., 37,32% у 2021 р.) демонструє дещо завищену залежність економіки Італії від експорту, що показує ризик виникнення фінансово-економічних загроз зміни цін та кон'юнктури товарних груп експорту. Зміни індикатора імпоротної економіки підтверджують попередній висновок про загрозу зміни цін та обсягу товарних груп імпорту. Значення індикатору розбалансування зовнішньої торгівлі потрапляють у межі оптимальних [10, с. 52–55], отже ця країна має збалансовану зовнішню торгівлю, економічно розвивається. Індикатор міжнародної експортної вагомості Італії змінюється незначно (2,86% у 2017 р., 2,74% у 2021 р.), але має достатній рівень. Отже Італія має високий рівень економічної безпеки.

Для оцінки рівня економічної безпеки Польщі складено табл. 3.

За досліджуваний період Польща підвищила рівень своєї економічної безпеки. Так, рівень значення індикатору співставності економічного розвитку у 2017 р. складало 0,44, що менше 0,5 і характеризувало наявність фінансово-економічних загроз внаслідок низької результативності економіки. З 2018 р. стан економіки Польщі покращився. Індикатор порівняльної платоспроможності населення і усі досліджувані роки менше нормативного (0,5), що свідчить про недостатню ефективність економіки країни. Але спостерігається поступове збільшення цього індикатору, що демонструє дієвість заходів держуправління стосовно покращення результативності

економіки та оплати праці працюючих. Значення індикаторів експортної та імпоротної залежності у 2017 р. і 2018 р. потрапляли у зону оптимальних (20–30%). З 2019 р. обидва ці показники продемонстрували стрибкоподібне збільшення майже вдвічі, і потрапили в зону небезпеки (50–60%), що свідчить про наявність суттєвої залежності експорту та імпорту, розвитку економіки країни від зовнішньоекономічної кон'юнктури і появу фінансово-економічних загроз внаслідок цього. Значення індикатору розбалансування у 2017–2021 рр. відповідали оптимальному [0; +7%), що свідчить про збалансованість зовнішньої торгівлі. Значення індикатору міжнародної експортної вагомості збільшується щороку в середньому на 0,3%, що свідчить про посилення експортної вагомості Польщі і її закріплення на світовому ринку. Динаміка індикатору концентрації товарного експорту (93,41% у 2017 р., 73,48% у 2021 р.) та індикатору концентрації товарного імпорту (88,97% у 2017 р., 61,48% у 2021 р.) демонструють тенденцію до збалансування товарних потоків. Разом з цим, такі значення індикаторів (>30%) показують наявність ризиків для розвитку економіки, які обумовлюються залежністю від попиту та цін на відповідні товарні позиції. Економічна безпека Польщі має задовільний рівень.

Для оцінки рівня економічної безпеки України складено табл. 4.

Індикатор зіставності економічного розвитку протягом аналізованого періоду суттєво менше нормативного (0,5), це сигналізує про низьку ефективність економічної діяльності країни. Але спостерігається

Таблиця 3

Оцінка рівня економічної безпеки Польщі у 2017–2021 рр.

Індикатори	2017	2018	2019	2020	2021
зіставності економічного розвитку (частка)	0,44	0,50	0,50	0,51	0,51
порівняльної платоспроможності населення (частка)	0,32	0,35	0,38	0,41	0,39
експортної залежності економіки, %	26,07	27,35	56,52	57,27	62,07
імпоротної залежності економіки, %	22,80	25,62	48,69	49,65	57,50
розбалансування зовнішньої торгівлі (відношення сальдо ЗТО до ВВП), %	3,26	1,73	7,83	7,61	4,57
міжнародної експортної вагомості країни, %	1,32	1,35	1,40	1,55	1,52
концентрації товарного експорту, %	93,41	92,54	92,99	89,73	73,48
концентрації товарного імпорту, %	88,97	83,51	90,34	81,41	61,48

Джерело: розраховано автором за [14; 15]

Таблиця 4

Оцінка рівня економічної безпеки України у 2017–2021 рр.

Індикатори	2017	2018	2019	2020	2021
зіставності економічного розвитку (частка)	0,09	0,10	0,12	0,12	0,15
порівняльної платоспроможності населення (частка)	0,06	0,07	0,08	0,11	0,11
експортної залежності економіки, %	51,28	48,28	43,91	41,62	44,77
імпоротної залежності економіки, %	56,11	54,79	49,76	42,10	44,85
розбалансування зовнішньої торгівлі (відношення сальдо ЗТО до ВВП), %	-4,84	-6,51	-5,85	-0,48	-0,08
міжнародної експортної вагомості країни, %	0,24	0,24	0,26	0,28	0,31
концентрації товарного експорту, %	78,46	78,19	78,82	77,45	57,96
концентрації товарного імпорту, %	79,51	79,64	79,21	76,66	59,69

Джерело: розраховано автором за [14; 15; 18]

ся позитивна динаміка збільшення (0,09 в 2017 р., 0,15 в 2021 р.), яка свідчить про неухильне збільшення результативності економіки. Індикатор порівняльної платоспроможності показав суттєве відставання рівня оплати праці в Україні (0,06 в 2017 р., 0,11 в 2021 р.). Позитивним є його постійне збільшення. Але наявні загрози низької купівельної спроможності населення, суттєвого рівня безробіття, загрози «відпливу» робочої сили. Індикатори експортної та імпоротної залежності характеризують суттєвий рівень відкритості економіки країни, яка викликає загрози фінансово-економічного характеру внаслідок надмірної залежності економіки країни від експорту та імпорту. Індикатор розбалансування зовнішньої торгівлі у 2017–2019 рр. потрапляв у зону «небезпечно» [10, с. 55], що показувало суттєву розбалансованість товарних потоків країни. З 2020 р. ситуація покращилася, значення індикатору потрапили в зону «задовільна» ($0 \div -2,5\%$), що характеризує суттєве зменшення розбалансування чинників розвитку країни. Вагомість України у формуванні світового товарного ринку незначна, але має тенденцію поступового та стабільного росту. Витіснення зі світової торгівлі Україні не загрожує. Індикатори концентрації товарних експорту та імпорту свідчать про наявність ризиків для розвитку економіки (усі значення $> 40\%$). Але за динамікою цих показників можна зробити висновок, що економіка України поступово та стабільно розвивається. Економічна безпека України має незадовільний рівень.

Серед розглянутих країн лідером є Німеччина. За проведеним експрес-аналізом чотирьох країн Європи, бачимо, що Україна «відстає», але поступово протягом досліджуваного періоду розвивалася, про що свідчать динаміки зміни індикаторів. При цьому наявні проблеми макроекономічного характеру: війна з РФ, повільність впровадження реформ, неефективність інструментів державного регулювання, залежність від кон'юнктури товарів на світових ринках.

Висновки. Для швидкої оцінки економічної безпеки країни пропонується використовувати методичний підхід, який базується на оцінці індикаторів, котрі характеризують ступінь розвитку країни за головними соціально-економічними показниками. Це дає змогу визначити можливості розвитку «внутрішньої» системи економіки країни, оскільки в розрахунках використовуються такі показники, як розмір середньорічної зарплати, обсяг ВВП. Також оцінюється місце країни в світовій товарообігу за показниками зовнішньої торгівлі і показані можливості її розвитку на міжнародній арені. Такий підхід дозволяє швидко визначити проблемні компоненти та провадити моніторинг економічної безпеки країни.

У перспективі питання забезпечення достатнього рівня економічної безпеки України та стратегії її подальшого розвитку повинні стати об'єктом більш повного дослідження.

Бібліографічний список:

1. Wang Zhengyi (2004). Conceptualizing economic security and governance: China confronts globalization, *The Pacific Review*, 17:4, 523–545, DOI: 10.1080/0951274042000326050.

2. Hobela, V. (2020). Economy offshoring in the national economic security. *Scientific Horizons*, 23(12), 109–120. DOI: 10.48077/scihor.23(12).2020.109-120.
3. Повзун Д.І. Економічна безпека регіону як складова національної безпеки України. *Економіка та держава*. 2020. №8. С. 89–94. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.8.89.
4. Кизим М.О., Іванов Ю.Б., Губарева І.О. Оцінювання рівня економічної безпеки України та країн Європейського Союзу. *Фінанси України*. 2018. 4. С. 7–18. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Fu_2018_4_3.pdf.
5. Гбур З.В. Державне управління економічною безпекою України: теорія та практика : монографія. Кам'янець-Подільський : ТОВ "Друкарня "Рута". 2018. 408 с.
6. Лазебна І. Національна економічна безпека: модель стратегічного управління. Вісник КНТЕУ. 2022. № 1. С. 45–57. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2022/01/05.pdf>.
7. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України №60, 02.03.2007 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME07222.html.
8. Щодо вдосконалення методології інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України. Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2013. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/schodo-vdoskonalennya-metodologii-integralnogo-ocinyuvannya-rivnya>.
9. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Мінекономрозвитку України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. URL: <http://me.kmu.gov.ua>.
10. Давиденко С.В., Єгорова О.О., Приходько В.П. Економіка та економічна безпека держави. Теорія і практика / ред.-упоряд.: Приходько В.П., Єгорова О.О. Ужгород : РІК-У, 2017. 383 с.
11. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія. Львів : Арал, 2008. 384 с.
12. Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення / Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Зайченко В.В. [та ін.]; за заг. ред. О.І. Вівчар. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 394 с.
13. Зубко Т.Л. Міжнародне співробітництво та економічна безпека підприємництва. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 3(98). С. 47–59.
14. World Trade Organization. URL: <https://stats.wto.org>.
15. Сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua>.
16. Федеральний статистичний офіс Німеччини URL: https://www.destatis.de/DE/Home/_inhalt.html.
17. Національний інститут статистики Італії (ISTAT). URL: <https://www.istat.it>.
18. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

References:

1. Wang Zhengyi (2004). Conceptualizing economic security and governance: China confronts globalization, *The Pacific Review*, 17:4, 523–545, DOI: 10.1080/0951274042000326050.
2. Hobela, V. (2020). Economy offshoring in the national economic security. *Scientific Horizons*, 23(12), pp. 109–120. DOI: 10.48077/scihor.23(12).2020.109-120.
3. Povzun D.I. (2020). Ekonomichna bezpeka rehionu yak skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy. [Economic security of the region as a component of national security of Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 8. pp. 89–94. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.8.89. (in Ukrainian)
4. Kyzym M.O., Ivanov Yu.B., Hubarieva I.O. (2018) Otsiniuvannya rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy ta krain

- Yevropeiskoho Soiuzu [Assessment of the level of economic security of Ukraine and the countries of the European Union] *Finansy Ukrainy*, no. 4, pp. 7–18. Available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Fu_2018_4_3.pdf. (in Ukrainian)
5. Hbur, Z.V. (2018). Derzhavne upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu Ukrainy: teoriia ta praktyka [State management of economic security of Ukraine: theory and practice]. Kamianets-Podilskyi: TOV "Drukarnia "Ruta". (in Ukrainian)
  6. Lazebna I. (2022). Natsionalna ekonomichna bezpeka: model stratehichnoho upravlinnia. *Visnyk KNTEU*. [National economic security: a model of strategic management]. *Bulletin of KNTEU*, no. 1, pp. 45–57. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2022/01/05.pdf>.
  7. Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 2 bereznia 2007 roku № 60 [On approval of Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of Economic of March 2, 2007]. Available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME07222.html. (in Ukrainian)
  8. Shchodo vdoskonalennia metodolohii intehralnogo otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. Analitychna zapyska (2013). [Regarding the improvement of the methodology of integrated assessment of the level of economic security of Ukraine. Analytical note]. *National Institute for Strategic Studies*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/schodo-vdoskonalennya-metodolohii-integralnogo-ocinyuvannya-rivnya/>
  9. Metodychni rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29 zhovtnia 2013 roku № 1277 [Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine of October 29, 2013. 1277]. URL: <http://me.kmu.gov.ua>. (in Ukrainian)
  10. Davydenko S.V., Yehorova O.O., Prykhodko V.P. (2017). *Ekonomika ta ekonomichna bezpeka derzhavy. Teoriia i praktyka* [Economy and economic security of the state. Theory and practice]. Uzhhorod: RIK-U, 383 p. (in Ukrainian)
  11. Vasylytsiv T. (2008) *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zmitsnennia: monohrafiia* [Economic security of entrepreneurship of Ukraine: strategy and mechanisms of strengthening: monograph]. Lviv: Aral 384 p. (in Ukrainian)
  12. Vasylytsiv T.H., Lupak R.L., Zaichenko V.V., Vivchar. O.I. (2019). *Ekonomichna bezpeka ta finansovi rozsliduvannia: kontsepty, prahmatyka, instrumentarii zabezpechennia* [Economic security and financial investigations: concepts, pragmatics, security tools]. Ternopil: TNEU, 394 p. (in Ukrainian)
  13. Zubko T.L. (2018) *Mizhnarodne spivrobotnytstvo ta ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva*. [International cooperation and economic security of entrepreneurship] *Foreign trade: economics, finance, law*, no. 3(98), pp. 47–59. (in Ukrainian)
  14. World Trade Organization. URL: <https://stats.wto.org>.
  15. Website of the Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua>.
  16. Federal Statistical Office of Germany. URL: https://www.destatis.de/DE/Home/_inhalt.html.
  17. National Institute of Statistics of Italy (ISTAT). URL: <https://www.istat.it>.
  18. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.